

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
САНДАГИЙН БЯМБАЦОГТ ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Мэндбаярын МАНДХАЙ

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1,
Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 27 33, Факс: (976-11) 32 70 16,
Цахим шуудан: mandkhai@parliament.mn,
Цахим хуудас: www.parliament.mn

2026.10.07 № 41129
танай _____-ны № _____-т

Тогтоолын төсөл өргөн мэдүүлэх тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, 28 дугаар зүйлийн 28.1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалт, 32 дугаар зүйлийн 32.1, 32.2, 32.3 дахь хэсэг, 33 дугаар зүйлийн 33.1, 33.2, 33.8 дахь хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл санаачлан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байна.

Тогтоолын төслийг Монгол Улсын Их Хурлын холбогдох байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж өгнө үү

УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ГИШҮҮН

М.МАНДХАЙ

Ж.АЛДАРЖАВХЛАН

О.АЛТАНГЭРЭЛ

Н.АЛТАНХУЯГ

Н.АЛТАНШАГАЙ

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

С.АМАРСАЙХАН

000192

О. АМГАЛАНБААТАР

Ч. АНАР

А. АРИУНЗАЯА

Т. АУБАКИР

Х. БААСАНЖАРГАЛ

Ц. БААТАРХҮҮ

М.БАДАМСҮРЭН

Э.БАТ-АМГАЛАН

Б.БАТБААТАР

Д.БАТБАЯР

Р.БАТБОЛД

Ж.БАТЖАРГАЛ

Д.БАТЛУТ

О.БАТНАЙРАМДАЛ

Н.БАТСҮМБЭРЭЛ

Ж.БАТСУУРЬ

Х.БАТТУЛГА

Б.БАТЦЭЦЭГ

П.БАТЧИМЭГ

Э.БАТШУГАР

Ж.БАТ-ЭРДЭНЭ

Б.БАТ-ЭРДЭНЭ

Б.БАЯРБААТАР

Ж.БАЯРМАА

Ж.БАЯСГАЛАН

Б.БЕЙСЕН

Х.БОЛОРМАА

Э.БОЛОРМАА

Х.БУЛГАНТУЯА

Д.БУМ-ОЧИР

Ш.БЯМБАСҮРЭН

С.БЯМБАЦОГТ

Ж.ГАЛБАДРАХ

А.ГАНБААТАР

Г.ГАНБААТАР

Ж.ГАНБААТАР

С.ГАНБААТАР

Д.ГАНБАТ

П.ГАНЗОРИГ

Д.ГАНМАА

Л.ГАНТӨМӨР

М.ГАНХҮЛЭГ

Х.ГАНХУЯГ

Ц.ДАВААСҮРЭН

Г.ДАМДИННЯМ

Т.ДОРЖХАНД

Б.ДЭЛГЭРСАЙХАН

Б.ЖАВХЛАН

Х.ЖАНГАБЫЛ

 Б. ЖАРГАЛАН

Д.ЖАРГАЛСАЙХАН

 С.ЗАМИРА

Б.ЗАЯАБАЛ

Ж.ЗОЛЖАРГАЛ

С.ЗУЛПХАР

Ц.ИДЭРБАТ

 Ч.ЛОДОЙСАМБУУ

Г.ЛУВСАНЖАМЦ

С.ЛҮНДЭГ

Л.МӨНХБААТАР

Ц.МӨНХБАТ

Л.МӨНХБАЯСГАЛАН —

 Т.МӨНХСАЙХАН

Б.МӨНХСОЁЛ

П.МӨНХТУЛГА

Ц.МӨНХТУЯА

З.МЭНДСАЙХАН

Б.НАЙДАЛАА

Н.НАРАНБААТАР

П.НАРАНБАЯР

М.НАРАНТУЯА-НАРА

Ч.НОМИН

О.НОМИНЧИМЭГ

Н.НОМТОЙБАЯР

Э.ОДБАЯР

С.ОДОНТУЯА

У.ОТГОНБАЯР

Г.ОЧИРБАТ

Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

Б.ПУНСАЛМАА

Д.ПҮРЭВДАВАА

Б.ПҮРЭВДОРЖ

Д.РЭГДЭЛ

П.САЙНЗОРИГ

Ц.САНДАГ-ОЧИР

О.САРАНЧУЛУУН

М.САРНАЙ

Л.СОРОНЗОНБОЛД

Р.СЭДДОРЖ

Ц.ТУВААН

Б.ТҮВШИН

Б.ТУЛГА

Х.ТЭМҮҮЖИН

Г.ТЭМҮҮЛЭН

А.УНДРАА

Ч.УНДРАМ

Д.ҮҮРИЙНТУЯА

Н.УЧРАЛ

Б.УЯНГА

Г.УЯНГАХИШИГ

Г.ХОСБАЯР

Б.ХЭРЛЭН

Д.ЦОГТБААТАР

ДАМ.ЦОГТБААТАР

О.ЦОГТГЭРЭЛ

С.ЦЭНГҮҮН

Ж.ЧИНБҮРЭН

Б.ЧОЙЖИЛСҮРЭН

Ө.ШИЖИР

Л.ЭНХ-АМГАЛАН

Б.ЭНХБАЯР

Ж.ЭНХБАЯР

Л.ЭНХНАСАН

Д.ЭНХТҮВШИН

Д.ЭНХТУЯА

М.ЭНХЦЭЦЭГ

С.ЭРДЭНЭБАТ

С.ЭРДЭНЭБОЛД

Р.ЭРДЭНЭБҮРЭН

БАТЛАВ:

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

М.МАНДХАЙ

2026 оны 10 дугаар сарын 07-ны өдөр

**“ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН САЛБАРТ 2008 ОНООС
ХОЙШИХ ХУГАЦААНД ТӨРӨӨС ОЛГОСОН ЗЭЭЛ, ЗЭЭЛИЙН ХҮҮГИЙН ТАТААС
БОЛОН ЭРГЭН ТӨЛӨГДӨХ НӨХЦӨЛТЭЙ ДЭМЖЛЭГИЙН ОЛГОЛТ, ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР
ДҮНД ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТ ХИЙХ ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ”
МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСЛИЙН
ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Тогтоолын төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна.” гэж заасан байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 8 дахь заалтад “хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах”, Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Хуулийн биелэлтийг хангахтай холбоотой нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлаар Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дөрөвний нэгээс доошгүй нь хянан шалгах түр хороо байгуулах санал тавибал Улсын Их Хурал цөөнхийн төлөөллийг оролцуулан уг хороог байгуулна.” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 32.1-д “Үндсэн хуулийн Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хуулийн биелэлтийг хангахтай холбоотой нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлаар Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дөрөвний нэгээс доошгүй нь хянан шалгах түр хороо байгуулах санал тавибал цөөнхийн төлөөллийг оролцуулан Улсын Их Хурлын тогтоолоор уг хороог байгуулна.” гэж тус тус заасан.

Түүнчлэн “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны Зорилт 3.3-ын 3.3.7-д “Хүнсний үйлдвэрлэлийн түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бэлтгэн нийлүүлэх, үйлдвэрлэх загвар төслүүдийг орон нутгийн онцлогт тулгуурлан хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.”, 3.3.8-д “Хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийн түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бэлтгэн нийлүүлэх, үйлдвэрлэх загвар төслүүдийг орон нутгийн онцлогт тулгуурлан хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.”, 3.3.18-д “Томоохон аж ахуйн нэгж, төрийн худалдан авалтын гэрээг үндэслэн бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэгчид зээлийн барьцаа шаардахгүйгээр зээл олгох нөхцөл бүрдүүлнэ.”, 3.3.20-д “Бичил, жижиг, дунд бизнест чиглэсэн санхүүгийн урамшуулал, дэмжлэгийг нэмэгдүүлж, эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлнэ.” гэжээ.

1.2.Практик шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1, 29.2.2, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 119 дүгээр зүйлийн 119.1.2-т заасныг үндэслэн Улсын Их Хурлын гишүүн М.Мандхай нарын 33 гишүүнээс Ерөнхий хяналтын сонсгол зохион байгуулах хүсэлт гаргасныг Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо дэмжиж ерөнхий хяналтын сонсголыг 2026 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдөр Төрийн ордонд нээлттэй хэлбэрээр зохион байгуулсан бол 29-ний өдөр Байнгын хорооны ирц бүрдээгүй тул зээл, зээлийн хүүгийн татаасын асуудал хэлэлцэгдээгүй үлдсэн.

Төрөөс 2008 оноос хойш хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт олон хэлбэрийн дэмжлэг, зээл, зээлийн хүүгийн татаас олгосон боловч олгосон хөрөнгийн эргэн төлөлт, үр дүн, хүртээмж, мэдээллийн бүрэн байдал, хариуцлагын асуудал хангалтгүй байгааг Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооноос 2026 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдөр зохион байгуулсан Ерөнхий хяналтын сонсголоор тогтоосон.

Ерөнхий хяналтын сонсголоор тогтоогдсон нөхцөл байдал

Асуудал	Тогтоогдсон байдал
Сан, корпорацийн дэмжлэг	Тариаланг дэмжих сан 96.8 тэрбум, Мал хамгаалах сан 28.3 тэрбум, Хөдөө аж ахуйн корпораци 627.2 тэрбум төгрөг; өр, авлага, эргэн төлөлт, хөрөнгийн бүртгэлийн асуудалтай.
Мэдээллийн зөрүү	Урамшууллын мэдээлэлд ирүүлсэн материал болон яамны дүнгийн хооронд 349 тэрбум төгрөгийн зөрүү гарсан.
Үр дүнгийн хэмжилт	Дэмжлэгийн зорилго, суурь түвшин, хүрэх үр дүн, хариуцах этгээд тодорхойгүй; нэгдсэн цахим мэдээллийн сан байхгүй; давхар дэмжлэг авахыг хянах боломж хязгаарлагдмал.
Хэлэлцэгдээгүй үлдсэн асуудал	Зээл, зээлийн хүүгийн татаас, “Шинэ хоршоо”, “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал”, ноос, ноолуур, “Цагаан алт”, “Атар-4” зэрэг бодлого, арга хэмжээний хэрэгжилт.

Дээрх мэдээллийг яам, агентлаг, сан, корпорацийн ирүүлсэн материал, шинжээчийн дүгнэлт, Үндэсний аудитын газрын танилцуулгад үндэслэсэн бөгөөд анхан шатны баримт, гэрээ, санхүүгийн бүртгэлээр тулган шалгаж эцэслэх шаардлагатай байна.

Иймд төрөөс 2008 оноос хойш хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт олон хэлбэрийн дэмжлэг, зээл, зээлийн хүүгийн татаас олгосон үйл ажиллагаанд Улсын Их Хурлаас хяналт шалгалт хийх, нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсгол зохион байгуулах, иргэд олон нийтийг мэдээллээр хангах, Хянан шалгах түр хороог байгуулж ажиллуулах шаардлага бий болсон.

Хоёр.Тогтоолын төслийн бүтэц, агуулга

Тогтоолын төсөлд дараах агуулгыг тусгана:

- 1.Хянан шалгах түр хорооны шалгалтын сэдэв;
- 2.Хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын хүрээ хязгаар;
- 3.Хянан шалгах түр хорооны бүрэлдэхүүн;
- 4.Тогтоолыг дагаж мөрдөх хугацаа.

Тогтоолын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль болон Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан үндэслэл, шалгуурын дагуу боловсруулсан болно.

--oOo--

ТАНИЛЦУУЛГА

“Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай”
Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна.” гэж, 5 дахь хэсэгт “Мал сүрэг бол үндэсний баялаг мөн бөгөөд төрийн хамгаалалтад байна.” гэж заасан нь төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт олгож буй дэмжлэг, зээл, санхүүгийн хөрөнгийг зорилгын дагуу, үр дүнтэй зарцуулах төрийн үүргийн үндсийг тодорхойлж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 8 дахь заалтад “хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах”, Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Хуулийн биелэлтийг хангахтай холбоотой нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлаар Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дөрөвний нэгээс доошгүй нь хянан шалгах түр хороо байгуулах санал тавибал Улсын Их Хурал цөөнхийн төлөөллийг оролцуулан уг хороог байгуулна.” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 32.1-д “Үндсэн хуулийн Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хуулийн биелэлтийг хангахтай холбоотой нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлаар Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дөрөвний нэгээс доошгүй нь хянан шалгах түр хороо байгуулах санал тавибал цөөнхийн төлөөллийг оролцуулан Улсын Их Хурлын тогтоолоор уг хороог байгуулна.” гэж тус тус заасан.

Түүнчлэн “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны Зорилт 3.3-ын 3.3.7-д “Хүнсний үйлдвэрлэлийн түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бэлтгэн нийлүүлэх, үйлдвэрлэх загвар төслүүдийг орон нутгийн онцлогт тулгуурлан хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.”, 3.3.8-д “Хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийн түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бэлтгэн нийлүүлэх, үйлдвэрлэх загвар төслүүдийг орон нутгийн онцлогт тулгуурлан хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.”, 3.3.18-д “Томоохон аж ахуйн нэгж, төрийн худалдан авалтын гэрээг үндэслэн бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэгчид зээлийн барьцаа шаардахгүйгээр зээл олгох нөхцөл бүрдүүлнэ.”, 3.3.20-д “Бичил, жижиг, дунд бизнест чиглэсэн санхүүгийн урамшуулал, дэмжлэгийг нэмэгдүүлж, эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлнэ.” гэж заасан нь төрөөс олгож буй зээл, санхүүгийн дэмжлэгийн хэрэгжилт, үр дүнг хянан шалгах шаардлагыг бодлогын түвшинд нэмэгдүүлж байна.

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1, 29.2.2, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 119 дүгээр зүйлийн 119.1.2-т заасныг үндэслэн Улсын Их Хурлын гишүүн М.Мандхай нарын 33 гишүүн 2026 оны 04 дүгээр сарын 28-ны өдрийн УИХ-03/4581 дугаар албан бичгээр Ерөнхий хяналтын сонсгол зохион байгуулах хүсэлт гаргасныг Байгаль орчин, хүнс,

хөдөө аж ахуйн байнгын хороо дэмжиж, 2026 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдрийн 03 дугаар тогтоолоор “Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт (2008 оноос хойших хугацаанд) төрөөс олгож байгаа дэмжлэг, урамшуулал, Засгийн газраас хариуцан төлж байгаа зээлийн хүүгийн татаас олголтын байдал, хэрэгжилт” сэдвээр Ерөнхий хяналтын сонсголыг 2026 оны 09 дүгээр сарын 28, 29-ний өдрүүдэд зохион байгуулахаар тогтоосон.

Ерөнхий хяналтын сонсголыг 2026 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдөр Төрийн ордонд нээлттэй хэлбэрээр зохион байгуулж, Байнгын хорооны 29 гишүүний 15 нь оролцон, Улсын Их Хурлын гишүүд, Засгийн газрын гишүүн, холбогдох төрийн байгууллагын албан тушаалтан, шинжээч, мэргэжлийн холбоо, иргэд, хуулийн этгээдийн төлөөлөл оролцсон. Харин сонсголын хоёр дахь өдөр буюу 09 дүгээр сарын 29-ний өдөр Байнгын хорооны 29 гишүүнээс 12 нь ирж, хуулийн шаардлагатай ирц бүрдээгүй тул сонсгол хийгдээгүй бөгөөд зээл, зээлийн хүүгийн татаас болон “Шинэ хоршоо хөдөлгөөн”, “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээ”, ноос, ноолуур, “Цагаан алт”, “Атар-4” зэрэг бодлого, арга хэмжээний хэрэгжилтийг хэлэлцэх асуудал хэлэлцэгдээгүй үлдсэн.

Сонсголын хүрээнд дараах гол асуудлууд хөндөгдсөн. Үүнд:

Төрийн дэмжлэг, урамшууллын үр нөлөө. 2008–2025 онд салбарт их хэмжээний дэмжлэг, урамшуулал олгосон боловч тэдгээр нь үйлдвэрлэл, бүтээмж, ажил эрхлэлт, дотоодын хангамж, импортын хамааралд бодитоор ямар үр дүн үзүүлснийг нэгдсэн шалгуураар үнэлэх;

Дэмжлэг, зээлийн хүртээмж, зорилтот бүлэгт хүрсэн байдал. Малчин, тариаланч, өрхийн болон жижиг үйлдвэрлэгч, хоршоо, аж ахуйн нэгжүүдэд дэмжлэг, санхүүжилт тэгш хүртээмжтэй хүрч байгаа эсэх, банкны барьцаа болон бусад шалгуур жижиг үйлдвэрлэгчдэд хүндрэл учруулж байгаа, нэг иргэн, хуулийн этгээд давтан дэмжлэг, зээл авах боломжтой байгаа эсэх;

Өр, авлага, эргэн төлөлт, төрийн хөрөнгийн хяналт. Тариаланг дэмжих сан, Мал хамгаалах сан, Хөдөө аж ахуйн корпораци, Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сантай холбоотой хугацаа хэтэрсэн болон эргэн төлөгдөөгүй авлага, дамжуулан зээл, гэрээний хэрэгжилт, төрийн хөрөнгийн бүртгэл, эргэн төлөлт, хариуцлагын асуудал;

Мэдээллийн бүрэн байдал, зөрүү, ил тод байдал. Сонсголд шаардсан баримт, материал бүрэн ирээгүй, зарим хөтөлбөрийн гэрээ, тушаал, дүрэм, журам, үр дүнгийн тайлан дутуу байсан, яам, сан, корпораци, аудит болон шинжээчдийн тоон мэдээлэл хоорондоо зөрсөн асуудал;

Урамшууллын хүртээмж, бодит үр дүн. Улаанбуудай, хүнсний ногоо, түүхий сүү, ноос, ноолуур, арьс шир, махны урамшууллын олголт, хүртээмж, үр дүнг хэлэлцэж, урамшууллыг зөвхөн олгосон мөнгөн дүнгээр бус үйлдвэрлэлийн хэмжээ, бүтээмж, чанар, үйлдвэрлэгчийн орлого, дотоодын хангамж, хэрэглэгчийн үнэ зэрэг бодит үзүүлэлттэй уялдуулан үнэлэх;

Салбарын үйлдвэрлэл, дотоодын хангамж, импортын хамаарал. Төрөөс олон жил дэмжлэг үзүүлсэн атлаа зарим бүтээгдэхүүний импортын хамаарал өндөр хэвээр байгаа, салбарын экспорт, импортын харьцаа алдагдсан, ажиллагсдын тоо болон бүтээмжийн үзүүлэлттэй төрийн дэмжлэгийн үр дүнг харьцуулан үнэлэх асуудал;

Аудит, хяналт, хариуцлага болон бодлогын тогтвортой байдал. Гадаадын зээл, тусламж, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын зарцуулалтад аудитын байгууллагаас илрүүлсэн зөрчил, акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилт, зөрчил давтагдаж буй шалтгаан, холбогдох албан тушаалтны хариуцлагын асуудал;

Сонсголын бэлтгэл ажлын хүрээнд холбогдох яам, агентлаг, сан, корпораци, аудитын байгууллагаас гаргуулсан материал болон Байнгын хорооны шийдвэрээр томилогдсон шинжээчдийн багийн дүгнэлтээр дараах нөхцөл байдал тогтоогдсон. Үүнд:

- Тариалан эрхлэлтийг дэмжих сан (2011-2018) 96.8 тэрбум, Мал хамгаалах сан (2011-2018) 28.3 тэрбум, Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан болон Хөдөө аж ахуйн корпораци (2019-2025) 627.2 тэрбум төгрөгийн дэмжлэг олгосон бөгөөд эдгээрт өр, авлага, эргэн төлөлт, гэрээний хэрэгжилт, хөрөнгийн бүртгэл, зориулалтын дагуу зарцуулалт, дотоод хяналтын асуудал илэрсэн. Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангийн зээлийн багцын ойролцоогоор тал хувь нь хэвийн бус ангилалд орсон гэж шинжээч дүгнэсэн;
- Үндэсний аудитын газрын мэдээллээр 2016-2023 оны эхний хагасын байдлаар хөдөө аж ахуйн салбарт 835.8 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтээс 657.3 тэрбум төгрөгийг арилжааны банкаар дамжуулан зээлдүүлсэн. Аудитаар нийт 56.8 тэрбум төгрөгийн 58 зөрчил илэрч, зээлийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар ашигласан, эргэн төлөлт хийгдээгүй, ашиглалтгүй хөрөнгө бий болсон зэрэг дутагдал тогтоогдсон;
- Урамшууллын мэдээлэлд ирүүлсэн материалын дүн болон салбарын яамны дүн хооронд 349 тэрбум төгрөгийн зөрүү гарсан гэж шинжээч тооцсон нь яам, сан, корпораци, аудитын мэдээллийг нэгтгэн бүртгэх тогтолцоо хангалтгүйг харуулж байна;
- Хугацаа хэтэрсэн, чанаргүй зээл, авлага олон жил хуримтлагдсан, нэг аж ахуйн нэгж олон эх үүсвэрээс давхар, давтан дэмжлэг, зээл авсан эсэхийг хянах нэгдсэн мэдээллийн сан байхгүй, дэмжлэгийн зорилго, суурь түвшин, хүрэх үр дүнг хэмжих шалгуур тодорхойгүй байна;
- Монголын Тариаланчдын Үндэсний холбооноос Засгийн газрын 2020 оны 138 дугаар тогтоолын зарим арга хэмжээ бодитой хэрэгжээгүй талаар санал ирүүлсэн бөгөөд энэ нь холбогдох байгууллагаар нягтлан шалгах шаардлагатай мэдээлэл болно.

Дэмжлэг, урамшууллын бодлогын зорилго биелсэн эсэхийг хэмжих шалгуур үзүүлэлт, суурь түвшин, хүрэх үр дүн, хариуцах этгээд, үнэлгээ нь олон тохиолдолд

тодорхой бус байна. Тухайлбал, урамшууллын талаарх зарим журам, тогтоолд хугацаа, хамрах хүрээ, оролцогчдын тоо, үр дүнгийн шалгуур тодорхойгүй учраас үр дүнтэй хэрэгжсэн эсэхэд дүгнэлт хийх боломжгүй гэж үзэж байна. Олон жилийн хугацаанд “хэдийг олгосон бэ” гэдгийг тайлагнаж ирсэн боловч “юуг өөрчилсөн бэ” гэдгийг хангалттай хэмжээгүй байна.

Ерөнхий хяналтын сонсгол нь төрийн байгууллага, шинжээчийн танилцуулсан мэдээлэлд суурилсан хэлэлцүүлгийн хэлбэр бөгөөд эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй зээл, дэмжлэг, зээлийн хүүгийн татаасыг анхан шатны баримт, гэрээ, санхүүгийн бүртгэлээр тулган шалгаж, зөрүүний шалтгаан, хариуцлагыг тогтооход хангалтгүй. Түүнчлэн зээл, зээлийн хүүгийн татаасын асуудал сонсголоор хэлэлцэгдээгүй үлдсэн. Иймд нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн энэ асуудлаар Улсын Их Хурлаас хянан шалгах түр хороо байгуулж, тусгай шалгалт хийх зайлшгүй шаардлага үүсээд байна.

Тиймээс цаашид төрийн дэмжлэгийн бодлогод хэд хэдэн зарчмын өөрчлөлт зайлшгүй шаардлагатай байна.

Нэгдүгээрт, дэмжлэг, урамшуулал, хөнгөлөлттэй зээл, зээлийн хүүгийн татаас бүрийг үр дүнгийн хэмжигдэхүйц шалгууртай болгох;

Хоёрдугаарт, хэн, хэзээ, ямар хэмжээний дэмжлэг авсан, ямар үр дүн гаргасан, эргэн төлөлт ямар байгааг нэгтгэсэн нэгдсэн цахим мэдээллийн сан, ил тод тогтолцоо бүрдүүлэх;

Гуравдугаарт, дараагийн санхүүжилтийг зөвхөн хүсэлт, төсөвт бус өмнөх бодит гүйцэтгэл, үр дүнтэй холбох;

Дөрөвдүгээрт, төсөл, хөтөлбөр, дэмжлэгийн давхардлыг арилгаж, хяналт, хариуцлага, эргэн төлөлтийн механизмыг бодитой ажиллуулах шаардлагатай байна.

Хоёр. Тогтоолын төслийн бүтэц, агуулга

Тогтоолын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль болон Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан үндэслэл, шалгуурын дагуу боловсруулагдсан бөгөөд үндэслэх хэсэг болон 5 заалтаас бүрдэнэ.

Үндэслэх хэсэгт тогтоолыг гаргах хууль зүйн үндэслэл болох Үндсэн хуулийн Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.1, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн холбогдох заалтуудыг тусгасан.

Нэг дэх заалтаар Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын сэдвийг “Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт 2008 оноос хойших хугацаанд төрөөс олгосон зээл, зээлийн хүүгийн татаас болон эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй дэмжлэгийн олголт, хэрэгжилт, үр дүнд хяналт шалгалт хийх” гэж тодорхойлсон. Хуулийн биелэлтийг хангахтай холбоотой нийтийн ашиг сонирхлыг

хөндсөн, тодорхой асуудлаар хянан шалгах түр хороо байгуулах Үндсэн хуулийн шаардлагыг энэ заалтаар хангана.

Хоёр дахь заалтаар тусгай шалгалтын хүрээ хязгаарыг хоёр чиглэлээр тогтоосон. Үүнд:

- хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт 2008 оноос хойших хугацаанд улсын төсөв, Засгийн газрын тусгай сан, Монголбанк, арилжааны банкны эх үүсвэрээр дамжуулан олгосон хөнгөлөлттэй зээл, зээлийн хүүгийн татаас болон тэдгээртэй холбоотой санхүүжилтийн бодлого, шийдвэр, эх үүсвэр, олголт, хэрэгжилт, эргэн төлөлт, үр дүн;
- мөн салбарт 2008 оноос хойших хугацаанд төрөөс олгосон эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй мөнгөн болон мөнгөн бус дэмжлэгийн олголт, зориулалт, ашиглалт, гэрээний хэрэгжилт, эргэн төлөлт, авлага, хөрөнгийн бүртгэл, хяналт, үр дүн, хариуцлага.

Ингэснээр шалгалт нь санхүүжилтийн эх үүсвэр, олголт, ашиглалт, эргэн төлөлт, үр дүн, хариуцлагыг бүхэлд нь хамарсан бүрэн мөчлөгтэй байх бөгөөд сонсголоор хэлэлцэгдээгүй үлдсэн зээл, зээлийн хүүгийн татаасын асуудлыг тусгайлан шалгах боломж бүрдэнэ.

Гурав дахь заалтаар хянан шалгах түр хорооны бүрэлдэхүүнийг олонх, цөөнхийг төлөөлөн тогтоосон нь Үндсэн хуулийн Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан “цөөнхийн төлөөллийг оролцуулан” байгуулах шаардлагыг хангаж байна.

Дөрөв дэх заалтаар тусгай шалгалтыг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тайлан, санал, дүгнэлтийг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.7 дахь хэсэгт заасан хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулахыг түр хороонд даалгасан.

Тав дахь заалтаар тогтоолыг баталсан өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөхөөр тусгасан.

Төсөл санаачлагч

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2026 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Дугаар ...

Улаанбаатар
хот

Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалт, 32 дугаар зүйлийн 32.1, 32.2, 32.3 дахь хэсэг, 33 дугаар зүйлийн 33.1, 33.2, 33.8 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын сэдвийг “Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт 2008 оноос хойших хугацаанд төрөөс олгосон зээл, зээлийн хүүгийн татаас болон эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй дэмжлэгийн олголт, хэрэгжилт, үр дүнд хяналт шалгалт хийх”-ээр тогтоосугай.

2. Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын хүрээ хязгаарыг доор дурдсанаар тогтоосугай:

1/ хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт 2008 оноос хойших хугацаанд улсын төсөв, Засгийн газрын тусгай сан, Монголбанк, арилжааны банкны эх үүсвэрээр дамжуулан олгосон хөнгөлөлттэй зээл, зээлийн хүүгийн татаас болон тэдгээртэй холбоотой санхүүжилтийн бодлого, шийдвэр, эх үүсвэр, олголт, хэрэгжилт, эргэн төлөлт, үр дүн;

2/ хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт 2008 оноос хойших хугацаанд төрөөс олгосон эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй мөнгөн болон мөнгөн бус дэмжлэгийн олголт, зориулалт, ашиглалт, гэрээний хэрэгжилт, эргэн төлөлт, авлага, хөрөнгийн бүртгэл, хяналт, үр дүн, хариуцлага.

3. Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хороог дараах бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсугай:

Олонхыг төлөөлөн:

..... Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн
..... Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн
..... Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн

Цөөнхийг төлөөлөн:

..... Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн

..... Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн

4.Тусгай шалгалтыг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тайлан, санал, дүгнэлтийг Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.7 дахь хэсэгт заасан хугацаанд Улсын Их Хуралд танилцуулахыг Улсын Их Хурлын хянан шалгах түр хороонд даалгасугай.

5.Энэ тогтоолыг баталсан өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

Гарын үсэг